

ПРАВААБАРОНЦЫ ЗА СВАБОДНЫЯ ВЫБАРЫ

Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

Аналітычная тыднёвая справаздача па выніках назірання: 15 -21 чэрвеня 2020 года

Назіранне за выбарамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца РПГА “Беларускі Хельсінкскі камітэт” і ПЦ “Вясна” ў рамках кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары”.

Высновы

Выбарчая кампанія праходзіць на фоне рэзкага пагаршэння агульнай сітуацыі з правамі чалавека ў краіне, у сітуацыі няспынных рэпрэсій у дачыненні да грамадзян, у тым ліку непасрэдных удзельнікаў выбарчага працэсу, што падтрымлівае атмасферу страху ў грамадстве;

18 чэрвеня стала вядома аб затрыманні супрацоўнікамі ДФР КГК патэнцыйнага кандыдата ў Прэзідэнты, аднаго з найбольш заўважных удзельнікаў сёлетняй выбарчай кампаніі, Віктара Бабарыкі і кіраўніка ягонаў ініцыятыўнай групы Эдуарда Бабарыкі. Пазней стала вядома, што Генеральнай пракуратурай Рэспублікі Беларусь была ўзбуджаная крымінальная справа па ч.2 і 3 арт 285 КК (стварэнне злачыннай арганізацыі ці ўдзел у ёй). Абодва затрыманых знаходзяцца ў СІЗА КДБ. Раней таксама былі затрыманых сябры ініцыятыўнай групы С. Купрэева і У. Дудараў. Праваабарончая супольнасць краіны прызнала В. Бабарыку і затрыманых сябраў ягонаў ініцыятыўнай групы палітвязнямі і запатрабавала іх неадкладнага вызвалення;

16 чэрвеня стала вядома аб узбуджэнні ў дачыненні да кіраўніка ініцыятыўнай групы С. Ціханоўскай, блогера Сяргея Ціханоўскага яшчэ адной крымінальнай справы па арт. 191 КК (перашкоды ажыццяўленню выбарчых правоў, права на ўдзел у рэферэндуме, альбо рэалізацыі права заканадаўчай ініцыятывы грамадзянам, альбо рабоце Цэнтральнай выбарчай камісіі). Вядома, што дадзеная справа была ўзбуджаная па асабістай заяве старшыні ЦВК Л. Ярмошынай;

19 чэрвеня скончыўся этап збору подпісаў выбаршчыкаў ініцыятыўнымі групамі па вылучэнні кандыдатаў у Прэзідэнты. Трое з вылучэнцаў, Н.

Кісель, А. Таболіч і Ю. Губарэвіч, заявілі аб спыненні свайго далейшага ўдзелу ў выбарах;

назіральнікі кампаніі працягваюць паведамляць аб выкарыстанні адміністрацыйнага рэсурсу пры зборы подпісаў за вылучэнне кандыдатам дзеючага кіраўніка дзяржавы А. Лукашэнкі – збор подпісаў пры непасрэдным удзеле адміністрацыі арганізацый, прадапрыемстваў і ўстаноў на іх тэрыторыі, у тым ліку і ў працоўны час;

пры правядзенні вулічных пікетаў па зборы подпісаў за вылучэнне кандыдата А. Лукашэнкі іх арганізатары не абмяжоўваліся выключна зборам подпісаў, але і абмяркоўвалі іншыя пытанні, якія закранаюць інтарэсы грамадзян. Пры гэтым ніякіх заўвагаў з боку праваахоўных органаў і выбарчых камісій да іх не было, што сведчыць аб селектыўных падыходах да правадзімых вулічных пікетаў па зборы подпісаў па вылучэнні тых ці іншых кандыдатаў;

назіральнікі кампаніі працягваюць атрымліваць адмовы ад ТВК у праве назіраць за працэдурамі праверкі подпісаў;

аналізуючы сітуацыю, якая склалася ў краіне і ўмовы правядзення выбараў у цэлым, эксперты кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” лічаць, што стварэння ўмовы правядзення сёлетняй выбарчай кампаніі несумяшчальныя з міжнароднымі стандартамі свабодных і дэмакратычных выбараў, заснаваных на роўнай канкурэнтнай палітычнай барацьбе.

Агульная сітуацыя

Адной з асноўных падзеяў у справаздачны перыяд стала затрыманне 18 чэрвеня супрацоўнікамі ДФР КГК адной з самых заўважных асоб, якая вылучаецца ў якасці кандыдата ў Прэзідэнты на сёлетніх выбарах – Віктара Бабарыкі, а таксама і кіраўніка ягонаў ініцыятыўнай групы Эдуарда Бабарыкі.

Паводле кіраўніка КГК, В. Бабарыка быў затрыманы ў сувязі з тым, што з'яўляўся непасрэдным арганізатарам супрацьпраўнай дзейнасці, спрабаваў ўздзейнічаць на сведкаў, схаваць сляды раней учыненых злачынстваў. Пазней стала вядома, што Генеральнай пракуратурай Рэспублікі Беларусь была ўзбуджаная крымінальная справа па ч.2 і 3 арт. 285 КК (стварэнне злачыннай арганізацыі ці ўдзел у ёй).

Пра падставы для затрымання Эдуарда Бабарыкі афіцыйна не паведамлялася. На дадзены момант вядома, што Віктар і Эдуард Бабарыкі знаходзяцца ў СІЗА КДБ, В. Бабарыку прад'яўлена абвінавачванне. Раней былі затрыманыя і ўзятыя пад варту сябры ініцыятыўнай групы Віктара Бабарыкі – Святлана Купрэева і Уладзімір Дудараў.

Гэтым затрыманнем папярэднічалі затрыманні ў межах распачатай крымінальнай справы ў дачыненні да супрацоўнікаў “Белгазпрамбанка” і шэраг пагрозаў кіраўніка дзяржавы ў адрас В. Бабарыкі, а таксама блакіроўка ягонага выбарчага

фонда¹, якую аналітыкі кампаніі расцанілі як адвольнае выкарыстанне карнага інструментарыя праваахоўных органаў, якое кардынальна абцяжарыць дзейнасць прэтэндэнта і кандыдата і рэальна абмяжуе яго магчымасці.

Затрыманне В. Бабарыкі выклікала значны грамадскі рэзананс. Беларускія праваабарончыя арганізацыі ў супольнай заяве прызналі затрыманне В. Бабарыкі і чатырох сябраў ягонаў ініцыятыўнай групы палітычна матываваным і запатрабавалі іх неакладнага вызвалення.²

Да вызвалення В. Бабарыкі заклікаў ў сваёй заяве ЕС³.

Эксперты кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” адзначаюць, што затрыманне В. Бабарыкі і сябраў ягонаў ініцыятыўнай групы стала вынікам рэпрэсіўнай кампаніі, разгорнутай уладамі краіны з самага пачатку выбараў. За паўтары месяцы сотні грамадзянаў краіны, у тым ліку непасрэдныя ўдзельнікі выбарчай кампаніі, былі падвергнутыя рэпрэсіям: адміністрацыйным арыштам і штрафам, звальненням з працы і інш. Кіраўнік ініцыятыўнай групы С. Ціханоўскай, блогер Сяргей Ціханоўскі і сямёра ягоных паплечнікаў знаходзяцца ў СІЗА па ўзбуджанай крымінальнай справе і таксама былі прызнаныя беларускімі праваабаронцамі палітычнымі зняволенымі. Пры гэтым да арыштаваных і ўзятых пад варту асобаў не дапускаюць адвакатаў, падвяргаюць іх жорсткаму і бесчалавечнаму абыходжанню і катаванням.⁴

16 чэрвеня стала вядома, што ў дачыненні да Сяргея Ціханоўскага ўзбуджаная яшчэ адна крымінальная справа па арт. 191 КК (перашкоды ажыццяўленню выбарчых правоў, права на ўдзел у рэферэндуме, альбо рэалізацыі права заканадаўчай ініцыятывы грамадзянам, альбо рабоце Цэнтральнай выбарчай камісіі). Вядома, што дадзеная справа была ўзбуджаная па асабістай заяве старшыні ЦВК Л. Ярмошынай.⁵

Напярэдадні, Святлана Ціханоўская заявіла, што ёй пагражалі невядомыя ў сувязі з яе ўдзелам у выбарах.⁶

19 і 20 чэрвеня ў Мінску і ў іншых гарадах краіны адбыліся пікеты салідарнасці, у якіх прынялі ўдзел тысячы грамадзян. Нягледзячы на відавочна мірны характар сходаў 20 чэрвеня адбыліся масавыя затрыманні, у шэрагу выпадкаў з прымяненнем фізічнай сілы, удзельнікаў пікетаў прадстаўнікамі спецпадраздзяленняў МУС. У выніку да 200 грамадзян былі затрыманыя.⁷

У сувязі са значным пагаршэннем агульнай сітуацыі з правамі чалавека ў краіне 17 чэрвеня ПЦ “Вясна” і РПГА БХК звярнуліся да шэрагу спецкадакладчыкаў і

¹ <https://elections2020.spring96.org/be/news/97651>

² <http://spring96.org/be/news/97703>

³ <https://news.tut.by/elections/689525.html>

⁴ <http://spring96.org/be/news/97629>

⁵ <http://spring96.org/be/news/97617>

⁶ <https://elections2020.spring96.org/be/news/97599>

⁷ <http://spring96.org/be/news/97718>

Вярхоўнага камісара па правах чалавека ААН з супольным зваротам з просьбай у межах існуючых працэдур звярнуцца да Урада Рэспублікі Беларусь аб прыняцці неадкладных мер па выкананню сваіх міжнародных абавязацельстваў у галіне правоў чалавека.⁸

Не пазней 19 чэрвеня ініцыятыўныя групы па вылучэнні кандыдатаў у Прэзідэнты павінны былі здаць падпісныя лісты для правядзення праверкі ў раённыя, гарадскія, раённыя ў гарадах выбарчыя камісіі.

Такім чынам, 19 чэрвеня скончыўся чарговы выбарчы этап кампаніі – збор подпісаў выбаршчыкаў. На дадзены момант вядома, што трое з асобаў, якія вылучаліся ў якасці кандыдатаў заявілі аб спыненні свайго далейшага ўдзелу ў выбарах; гэта Наталля Кісель, Аляксандр Таболіч і Юры Губарэвіч.

Збор подпісаў

Працягваўся збор подпісаў у падтрымку вылучэння кандыдатамі ў Прэзідэнты; як адзначылі назіральнікі, найбольшую актыўнасць праявілі ініцыятыўныя групы В. Бабарыкі, С. Ціхановіч і В. Цапкалы. Акрамя таго, у многіх гарадах былі актыўнымі сябры ініцыятыўнай групы С. Чэрэнь, а таксама сустракаліся пікеты па зборы подпісаў за вылучэнне Г. Канапацкай і А. Дзмітрыева. Ю. Губарэвіч, А. Казлоў і В. Кавалькова таксама правялі некалькі пікетаў, у тым ліку - «Пікет салідарнасці» ўвечары 18 чэрвеня.

Сябры ГА «Белая Русь», БРСМ і Федэрацыі прафсаюзаў у апошні тыдзень збору подпісаў правялі серыю пікетаў у розных гарадах у падтрымку вылучэння кандыдатам у прэзідэнты А. Лукашэнкі, дзе разам са зборам подпісаў «прадстаўнікі ініцыятыўнай групы адказвалі на пытанні грамадзян па розных напрамках жыцця і жыццядзейнасці раёна. Там жа былі ўсталяваныя закрытыя урны. У іх жыхары раёна пакідалі свае прапановы і наказы дзеючаму Кіраўніку дзяржавы»⁹. Сайт «Белай Русі» папярэдне абяцаў¹⁰, што «ўсё самае важнае з пачутага і запісанага будзе прааналізавана і перададзена ўверх па вертыкалі. З найбольш складанымі пытаннямі будзе разбірацца асабіста Прэзідэнт».

Пікеты праўладных актывістаў не абыйшліся без парушэнняў: як паведамляе сайт «Белай Русі», прадстаўнікі ініцыятыўнай групы А. Лукашэнкі ў працэсе збору подпісаў падаравалі маладой пары, якая паабяцала паставіць свае подпісы, «фірмовы белы парасон ад «Белай Русі»¹¹. Выбарчым кодэксам забаронена ўзнагароджанне выбаршчыкаў за ўнясенне подпісу; парушэнне гэтага патрабавання можа быць падставай для адмовы ў рэгістрацыі альбо адмены рашэння аб рэгістрацыі кандыдата ў Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь.

⁸ <https://spring96.org/be/news/97624>

⁹ <https://belayarus.by/news/vybory-prezidenta-respubliki-belarus-2020/minsk-moskovskiy-rayon-odnoimenny-rynok/>

¹⁰ <https://belayarus.by/news/vybory-prezidenta-respubliki-belarus-2020/dve-skhozhie-novosti-s-vitebschiny/>

¹¹ <https://belayarus.by/news/vybory-prezidenta-respubliki-belarus-2020/bobruyskaya-tvorcheskaya-initsiativa/>

Эксперты кампаніі "Праваабаронцы за свабодныя выбары» адзначалі, што ўдзельнікі пікетаў па зборы подпісаў карыстаюцца правам свабодна абмяркоўваць грамадска-палітычныя пытанні. Аднак улады, дэманструючы падвойныя стандарты, востра рэагуюць на такія свабодны фармат пікетаў, толькі калі гаворка ідзе пра пікеты па зборы подпісаў у падтрымку незалежных кандыдатаў, але пакідаюць без увагі фармат правядзення пікетаў у падтрымку дзеючага кіраўніка дзяржавы.

Шматлікія ўдзельнікі перадвыбарных пікетаў апазіцыі, якія не парушалі грамадскі парадак, былі пакараныя штрафамі і адміністрацыйнымі арыштамі, некаторыя - неаднаразова. Апошнія пікеты па зборы подпісаў, якія 19 чэрвеня прайшлі ў Мінску і ў многіх іншых гарадах краіны (Магілёве, Светлагорску, Маладзечна, Гомелі, Віцебске ды інш.) і скончыліся масавымі затрыманнямі, часцяком з адвольным або непарапартыйным ужываннем супрацоўнікамі міліцыі сілы і спецыяльных сродкаў. Як паведаміў ПЦ "Вясна"¹², у Мінску былі затрыманы больш за 150 чалавек, ў Бабруйску – больш за 10, каля 10 – у Гомелі і Наваполацку. Сярод затрыманых – не менш за 10 журналістаў; у дачыненні да вялікай колькасці затрыманых складзены пратаколы па адміністрацыйнаму артыкулу 23.34 за парушэнне парадку правядзення масавых мерапрыемстваў. Некалькі затрыманых былі змешчаны ў ІЧУ.

У пятніцу 19 чэрвеня завяршыўся прыём падпісных лістоў тэрытарыяльнымі выбарчымі камісіямі. Паведамленняў ад назіральнікаў аб перашкодзе здачы або адмове ў прыёме падпісных лістоў на працягу тыдня ад назіральнікаў не паступіла. 19 чэрвеня каардынатары і члены ІГ В.Бабарыкі звярнуліся¹³ ў ЦВК з просьбай забяспечыць прыняцце падпісных лістоў з больш чым 30 000 подпісаў у адсутнасць затрыманых В.Бабарыкі і кіраўніка яго ІГ Эдуарда Бабарыкі: у сувязі з іх затрыманнямі, а таксама ў сувязі з тым, што ў асобных раёнах Беларусі адсутнічаюць каардынатары ІГ, немагчыма выканаць¹⁴ патрабаванні ч. 14 арт. 61 ВК, у адпаведнасці з якімі здаць падпісныя лісты ўпаўнаважаны толькі кіраўнік ініцыятыўнай групы або асоба, якая вылучаецца ў якасці кандыдата ў Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь. Ініцыятыўная група В.Бабарыкі сдала 365 000 з 435 000 сабраных подпісаў¹⁵.

Кіраўнік ініцыятыўнай групы па вылучэнні кандыдатам у Прэзідэнты А.Лукашэнкі М.Арда 19 чэрвеня паведаміў¹⁶, што ўсяго група №1 сабрала каля 2 000 000 подпісаў, 60% з якіх - па месцы жыхарства людзей, а 40% - на прадпрыемствах і ў пікетах.

В.Цапкала паведаміў аб 160 000 паданых подпісах¹⁷.

Назіральнікі кампаніі працягваюць паведамляць аб выкарыстанні адміністрацыйнага рэсурсу пры зборы подпісаў за вылучэнне кандыдатам у

¹² <http://spring96.org/be/news/97718>

¹³ <https://babariko.by/news/my-hotim-chtoby-vse-podpisi-popali-v-czik>

¹⁴ <http://spring96.org/ru/news/97335>

¹⁵ <https://babariko.by/>

¹⁶ <https://1prof.by/news/obshhestvo-i-profsoyuzy/za-vydvizhenie-aleksandra-lukashenko-kandidatom-v-prezidenty-podpisalis-poryadka-dvuh-millionov-chelovek/>

¹⁷ <https://news.tut.by/economics/689527.html>

Прэзідэнт дзеючага кіраўніка дзяржавы А. Г. Лукашэнкі: збор подпісаў ажыццяўляецца з удзелам адміністрацыі арганізацыі, прадпрыемстваў і ўстаноў, непасрэдна на іх тэрыторыі, ў тым ліку ў працоўны час.

Напрыклад, Сяргей Нікіцін, які працаваў зваршчыкам на БелАЭС, заявіў, што 1 чэрвеня работнікам на 2-й энергоблок прынеслі запоўненыя падпісныя лісты ў «прарабскую» і прапанавалі ўсім падпісацца за А.Лукашэнку. Ён і многія іншыя адмовіліся паставіць свой подпіс. Падпісныя лісты былі запоўненыя на кампутарах, у некаторых ўнесены дадзеныя старых пашпартоў. 16.06.20, прыехаўшы з вахты ў Гродне, Сяргей Нікіцін накіраваў электронную скаргу ў ЦВК па гэтым факце.

Умовы назірання

ТВК працуюць, як правіла, у памяшканнях мясцовых органаў улады і кіравання, куды зараз ў сувязі з эпідэміяй коронавіруса уваход для наведвальнікаў абмежаваны. Такім чынам, назіральнікі не заўсёды могуць пераканацца ў тым, што дзяжурства ў камісіях вядзецца па графіку.

Назіральнікаў, якія былі акрэдытаваны ў Маладзечанскай раённай выбарчай камісіі, 19 чэрвеня сакратар камісіі Семеж Аксана Валянцінаўна не дапускала ў кабінет выбарчай камісіі, тлумача тым, што зараз не адбываецца паседжанне камісіі і назіральнікам няма чаго там рабіць. На просьбу праіфармаваць іх аб колькасці падпісных лістоў, якія былі здадзены кожнай з ініцыятыўных груп, яна паведаміла толькі спіс груп.

Назіральнікам, якія накіравалі ў камісіі звароты з патрабаваннем забяспечыць магчымасць назіраць за працэсам праверкі падпісных лістоў, працягваюць прыходзіць адказы з адмовамі, сэнс якіх зводзіцца да таго, што назіральнік мае права прысутнічаць на паседжанні камісіі, а правоў прысутнічаць пры працэсе праверкі падпісных лістоў, які праводзіцца да пасяджэння камісіі, заканадаўствам не прадугледжана. Такія адказы атрымалі назіральнікі з Ленінскай раённай ў г. Гродна, Светлагорскай раённай, Рэчыцкай раённай, Бярозаўскай раённай, Ленінскай раённай г.Брэста і некаторых іншых выбарчых камісій. Некаторыя назіральнікі атрымалі няпэўныя адказы аб тым, што будуць запрошаныя на пасяджэнне камісій, аднак яны лічаць, што працэс праверкі подпісаў пройдзе як звычайна, да правядзення пасяджэння, а на пасяджэнні ТВК будуць толькі абвешчаныя яе вынікі (Барысаўская раённая камісія); таксама некаторых назіральнікаў запрасілі на паседжанне па праверцы подпісаў непасрэдна пасля заканчэння часу прыёму падпісных лістоў 19.06 у 19.00 (Смаргонская раённая камісія).

Варта падкрэсліць, што менавіта ад таго, як арганізаваны працэс адбору падпісных лістоў для праверкі, ці выключаецца ціск на людзей, якія падпісаліся за вылучэнне кандыдата, залежыць вынік праверкі, а ў цэлым – вынікі вылучэння кандыдата.

